

DENİZ GÜCÜ DEVLETLERİ

DENİZCİLİK KÜLTÜRÜ,
KITA İMPARATORLUKLARI VE
MODERN DÜNYAYI İNŞA EDEN MÜCADELE

ANDREW LAMBERT

Çeviri: Dilara Dal

alBaraka
Yayımları

ANDREW LAMBERT

King's College Londra'nın Savaş Çalışmaları Bölümü'nde Deniz Harp Tarihi Profesörüdür. Bölümdeki araştırmalarını tamamladıktan sonra Bristol Polytechnic'te (günümüzde West of England Üniversitesi), Greenwich Kraliyet Deniz Harp Okulu'nda ve Sandhurst Kraliyet Harp Okulu'nda ders vermiştir. Kraliyet Tarih Kurumu üyesi ve aynı zamanda Savaş Çalışmaları Bölümü'nde yer alan Laughton Deniz Harp Tarihi ve Denizcilik Stratejisi Birimi'nin direktörüdür. Çalışmaları, Napolyon Savaşları ile I. Dünya Savaşı arasında Britanya İmparatorluğu'nun denizcilik ve stratejik tarihi ile deniz harp tarihi yazımının erken dönem gelişimi üzerine odaklanmaktadır. Eserlerinde; teknoloji, politika, bölgesel güvenlik, caydırıcılık, tarih yazımı, kriz yönetimi ve çatışma gibi bir dizi konuyu ele almıştır. *The Challenge: Britain against America in the Naval War of 1812* adlı kitabıyla 2014 yılında Anderson Nişanı almış ve *Seapower States: Maritime Culture, Continental Empires and the Conflict That Made the Modern World* başlıklı eseriyle 2018'de askerî tarih alanında Gilder Lehrman Ödülü'nü kazanmıştır. Araştırma alanları arasında deniz harp tarihi, strateji, teknoloji tarihi ve tarih yazımı bulunmaktadır.

DİLARA DAL

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda doktor öğretim üyesidir. Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü'nden mezuniyetini müteakip yüksek lisans derecesini Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı'nda tamamlamıştır. Birmingham Üniversitesi, Edebiyat ve Hukuk Fakültesi, Bizans, Osmanlı ve Modern Yunan Çalışmaları Merkezi'nde Prof. Rhoads Murphey danışmanlığında başladığı doktora eğitimini "The Modernization of the Ottoman Navy during the Reign of Sultan Abdülaziz (1861-1876)" başlıklı doktora tezi ile 2015 yılında tamamlamıştır. 2018 ve 2019 yılları arasında King's College Londra, Savaş Çalışmaları Bölümü'nde Prof. Andrew Lambert danışmanlığında doktora sonrası araştırmalarını gerçekleştirmiştir. Çalışma alanları arasında Osmanlı bahri modernleşmesi, denizcilik kültürü ve deniz diplomasisi bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

HARİTALAR	ix
RESİMLER.....	xi
TEŞEKKÜR	xiii
ÖNSÖZ.....	xv

GİRİŞ

KÜLTÜR OLARAK DENİZ GÜCÜ	1
--------------------------------	---

BÖLÜM 1

DENİZ GÜCÜ KİMLİĞİNİ YARATMAK	19
-------------------------------------	----

BÖLÜM 2

BİR DENİZ GÜCÜ İNŞASI ATİNA, DEMOKRASİ VE İMPARATORLUK...49

BÖLÜM 3

KARTACA FİLOSUNU YAKMAK	87
-------------------------------	----

BÖLÜM 4

TİCARET, SAVAŞ VE MERASİM VENEDİK DENİZ GÜCÜ DEVLETİ	119
--	-----

BÖLÜM 5

“DENİZİ HANGİ BÜYÜK KAZANÇ UĞRUNA AÇIYORUZ” HOLLANDA DENİZ GÜCÜ DEVLETİ.....	169
---	-----

BÖLÜM 6

DENİZ DEVLETLERİ VE DENİZAŞIRI İMPARATORLUKLAR BİR BAKIŞ AÇISI SORUNU.....	223
---	-----

BÖLÜM 7

KITASAL DENİZ HARP GÜCÜNÜN SINIRLARI MUTLAKİYETÇİLİK, KOMUTA EKONOMİLERİ VE TEK PARTİ REJİMLERİ	249
---	-----

BÖLÜM 8

İNGİLTERE SON DENİZ GÜCÜ	293
--------------------------------	-----

BÖLÜM 9

GÜNÜMÜZDE DENİZ GÜCÜ	345
----------------------------	-----

SONUÇ	357
-------------	-----

EKLER.....	365
------------	-----

TERİMLER SÖZLÜĞÜ	367
------------------------	-----

KAYNAKÇA.....	369
---------------	-----

DİZİN	383
-------------	-----

HARİTALAR

İmparatorluk Çağında Dünya	xvii
Akdeniz	xviii
Sur Kuşatması	30
Atina İmparatorluğu	50
Antik Atina	62
İkinci Kartaca Savaşı'nda Roma ve Kartaca.....	88
Venedik Üsleri ve Kervan Rotaları.....	120
İnebahtı Deniz Muharebesi	151
Hollanda İmparatorluğu.....	170
Rodos	224
Portekiz İmparatorluğu	240
Britanya İmparatorluğu	294
Güney Çin Denizi	352

RESİMLER

HMS <i>Hood</i> , Son deniz gücünün ikonik gemisi 1919-41	xv
Hannibal Barca: Kartaca deniz gücü devlet adamı	1
Bir Asur duvar kabartmasında Fenike savaş kadırgası	19
On dokuzuncu yüzyıl Alman sanatçısı Wilhelm von Kaulbach tarafından yapılmış Salamis'in bir alegorisi	49
<i>Dido Kartaca'yı inşa ediyor</i> , Napolyon'un hegemonik iktidarının mağlubiyetine dair J. M. W. Turner'ın 1815 tarihli alegorisi	87
Tersanenin Törensel Kapıları, Venedik	119
Jacopo de'Barbari'nin <i>Venedik Manzarası</i>	140
Deniz gücü tapınağı: Amsterdam Donanma Cephaneliği ve Karargâhı	169
Deniz gücü kenti, müstahkem bir ticaret tabyası: Daniël Stalpaerts'in Amsterdam haritası, 1662.....	179
Deniz işareti ve sembol: <i>Rodos Heykeli</i> , Johann Bernhard Fischer von Erlach.....	223
Giovanni Lorenzo Guidotti'nin 1766 tarihli Cenova haritası.....	232
Rus kıyı savunma zırhlısı <i>Petr Velikiy</i>	249
Deniz üzerinde yeni bir şehir: Joseph Nicolas De L'Isle'in St. Petersburg Planı, 1737	257
Petro iktidarının nihai sembolü: Kronstadt'taki kale kompleksi, 1853.....	269
Deniz gücünü ithal etmek: III. William'ın 1688'de Torbay'e çıkışı, J. M. W. Turner tarafından	293
Deniz gücünü yakıp küle çevirmek: Bikini Atolu'nde Amerika Birleşik Devletleri'nin atom bombası testi, 1946.....	345
Deniz gücü kahramanlarını yüceltmek: Great Yarmouth'taki Nelson Sütunu	357

TEŞEKKÜR

Bir eser yayım aşamasına doğru ilerlerken, yazarlar kendilerine yardımcı olan bilim insanlarına, öğrencilerine, ailelerine ve arkadaşlarına olan vefa borçlarını ödeyebilmek için başa döner, ilk ve sonun çoğu kez bir ve aynı olduğu gerçeğini yansıtan sözcükleri, zarif bir biçimde eserlerine aktarırlar. Bir tarihçi olarak ben de bizlerden önceki geleneği temsil eden yazarlara olan borcumun farkındayım. Bu, uzun zaman önce farklı okur kitleleri için kaleme alınmış eserleri yeniden hatırlatarak ödemeye çalıştığımız bir borçtur. Onların bu kitapta yer alan fikir ve argümanları, gelecekteki çalışmalar için de yapı taşları olacaktır. Kendilerine bizzat teşekkür edemem ancak umuyorum ki çalışmalarından yola çıkarak kaleme aldığım bu eser, onların da takdirini kazanacaktır.

Bu kitabı hazırlarken, akademik dünyadaki birçok arkadaşım ve meslektaşım, benimle fikirlerini paylaşarak yeni verilerin yanı sıra akilane öneriler de sundular. Onlara ne kadar teşekkür etsem azdır. Hepsinin adını tek tek zikretmem mümkün olmasa da bu çalışmanın taslakları üzerine herkesten fazla kafa yoran eski dostum John Ferris, listenin başında yer almaktadır. Uzun yıllardır arkadaşım olan Beatrice Heuser ve Richard Harding gibi o da yerinde öneriler, net değerlendirmeler ve doğru eleştirilerde bulundu. Her üçü de tarihin çok daha ötesine uzanan alanlardaki uzmanlıklarını paylaşarak metnin içindeki uyumu kavradılar. King's College Londra'daki denizcilik tarihi müfredat programını paylaşmaktan zevk duyduğum meslektaşım Alan James, taslağı okudu ve Fransa ile İngiltere'yi ayıran birçok noktayı objektif bir biçimde ele aldı. Kendisinin ve Savaş Çalışmaları Bölümü'nün desteği benim için son derece değerlidir. Maria Fusaro, Larrie Ferreiro ve Gijs Rommelse de uzmanlık alanlarını kapsayan taslak bölümlerini okuyarak hatalarımı düzelttiler ve muazzam önerilerde bulundular. Michael Tapper ve Catherine Scheybeler ise eserin tamamını okudular. Catherine, sondan bir önceki taslağı

düzelterek beklediğimden bile çok imla hatası saptadı. Daha birçok arkadaşım ve meslektaşım, eserdeki ilk tespitleri tutarlı bir argümana dönüştürme hususunda doğrudan ya da dolaylı olarak bana yardımcı oldu. Umuyorum ki sonuç onları hayal kırıklığına uğratmayacaktır.

Kırk yıl evvel, beni ilgi alanlarımın peşine düşmem için cesaretlendiren Paul Kennedy'e; bana o dönemlerde farkına vardığımdan çok daha fazlasını öğreten merhum Bryan Ranft'a; böyle bir kitabı yazabileceğim en iyi bölümde çalışmama olanak sağladığı için Sir Lawrence Freedman'a ve bu eşsiz çok disiplinli ortamı devam ettiren haleflerine de teşekkür ediyorum. Savaş Çalışmaları Bölümü'ndeki meslektaşlarımın çoğu, özellikle de Doğu Asya ve başka bölgelerdeki deniz gücü kimliği üzerine çalışan Alessio Patalano ile bahri gücün alternatif kıtasal modellerini ele alan Marcus Faulkner ve Alfaro Zaforteza, kelimeleri, fikirleri, ayırdıkları zaman ve çalışma ortamındaki uyumlu iş birlikleriyle bu projeyi desteklediler.

Bu eser, diğer bilim insanlarının vücuda getirdiği kitaplar, makaleler ve araştırmalar üzerine inşa edilmiştir. Dizin kartı, kurşun kalem ve daktilo döneminde çalışmaya başlayan biri için hâlâ sihirli gibi görünen çevrim içi kaynaklara, kitaplara, dergilere ve verilere erişim, bu tür bir araştırma için büyük ölçüde faydalı olmuştur. Modern bilim daha az engele sahiptir, fakat bu zenginlik, bize farklı yollarla meydan okumaktadır. Günümüzde sınırları belirlemek büyük bir mesele haline gelmiştir. Tartışma yaratması hedeflenen bir kitapta da, ben tercihimizi kısıltıdan ve özlülükten yana kullandım. Bu seçimin oluşturduğu net sınırlamaların pekâlâ farkındayım; ancak bu olmaksızın proje, yazarın, REF (Araştırma Üstünlük Çerçevesi) zaman akışının ve okuyucuların sabrının ötesine geçebilirdi.

Julian Loose, Yale'in Londra ofisindeki ekibinin ve taslaktaki belirsiz ifadeleri büyük bir ustalıkla ortadan kaldıran Richard Mason'ın güçlü desteğiyle, kitabın kabul edilmesinden tamamlanmasına kadar olan sürece bir kez daha nezaret etti. Arkadaş ve meslektaşlarımın üstün gayretlerine rağmen, muhakkak eksik yönler kalacaktır; bunlardan sadece ben sorumluyum.

Proje boyunca ailem hep benimle birlikteydi. Onların sarsılmaz desteğinin benim için ne anlama geldiğini ve neden bu kadar önemli olduğunu kelimelerle ifade edemem.

Andrew Lambert
Kew, 5 Nisan 2018

ÖNSÖZ

HMS Hood, Son deniz gücünün ikonik gemisi 1919-41

1851’de bir İngiliz entelektüeli, uygarlığın doğuşundan beri insanlığı meşgul eden büyük soruyla, yani yaşadıkları devleti gelecekte neyin beklediği sorusuyla boğuşuyordu:

İnsanların okyanus üzerindeki egemenliği ortaya konduğundan beri diğerlerinden daha büyük öneme sahip üç taht, kumların üzerine kuruldu: Sur, Venedik ve İngiltere tahtları. Bu büyük güçlerin ilkinden geriye sadece hatırası, ikincisinden ise harabesi kaldı. Onların azametini miras alan İngiltere de şayet emsallerini unutursa, mağrur bir itibarla kederli bir yıkıma sürüklenebilir.¹

---

¹ J. Ruskin, *The Stones of Venice*, cilt I: *The Foundations*, London: Smith, Elder, 1851, s. 1; A. D. Lambert, “Now is come a Darker Day: Britain, Venice and the Meaning of Sea Power”, M. Taylor, ed., *The Victorian Empire and Britain’s Maritime World 1837–1901: The Sea and Global History*, London: Palgrave Macmillan, 2013, s. 19–42.

John Ruskin, Britanya'nın sadece kıtasal bir güç değil, aynı zamanda olağanüstü, büyük bir deniz imparatorluğu ve çağdaş dünyada bu özelliklere sahip tek devlet olduğunu anlamıştı. Bir İngiliz deniz gücü kimliği arayışında, deniz imgelemine sıradan karakterini ulvi bir boyuta taşıyan J. M. W. Turner'a hayranlık duyan Ruskin, kahramanını Venedik'e kadar takip etmiş; orada, Büyük Kanal'ın yanı sıra; geçmiş, şimdi ve gelecekle boğuşurken ihtiyaç duyduğu vasıtaları da keşfetmişti. *The Stones of Venice* (Venedik'in Taşları), bir açıdan Venedik mimarisinin tarihi, solmakta olan görkeminin fotoğrafik hassasiyetle yakalanmış bir kaydı, hatta belki çok daha fazlasıydı.² Nihayetinde sorun, Turner'ın gösterdiği gibi bir kültür meselesi olarak kaldı.³ Ruskin, Venedik denizcilik kültürünü, eski şehrin gerçek dokusu üzerinden inceledi. Britanya'nın geleceğine ilişkin giderek artan bir endişeyle kaleme aldığı eserinde, mimariyi Venedik deniz gücünün nihai ifadesi hâline getirerek, deniz gücünün Britanya'ya verdiği uyarıyı şu satırlarla dile getirdi: "Hızla yükselen ve sanki Venedik'in taşlarına ölümü duyuran çanlar gibi çarpan her bir dalganın dile getirdiği bu uyarı ... tarihin hakikatlere sadık bir biçimde ele alınmasına dayanmaktadır."⁴ Tasvirin trajik güzelliği, Ruskin'in sözlerindeki zarafet ve vermek istediği mesajın aldatıcı sadeliği, Büyük Sergi yılında coşkulu bir ulusu çöküş gerçeğiyle yüzleştirmişti.

² "Taşları" kaydetme ve analiz etme yeteneğini geliştirmek amacıyla yeni teknolojinin kullanımı için bkz. K. Jacobsen ve J. Jacobsen, *Carrying off the Palaces: John Ruskin's Lost Daguerreotypes*, London: Quaritch, 2015.

³ Turner'ın Hollanda, Kartaca ve Venedik'in kültürel önemine ilişkin saplantısı, onun Fransız Devrim Savaşları sırasında İngiliz denizcilik kimliğini şekillendirme ve bu savaşları takip eden uzun barış yılları boyunca onu ayakta tutma isteğinden kaynaklanmaktadır. F. G. H. Bachrach, *Turner's Holland*, London: Tate Publishing, 1994.

⁴ Ruskin, *Stones of Venice*, cilt I, s. 2.